

Kaebuste püsimise korral pidage nõu arsti või apteekriga. Aja ja tingimuse väljendamine *mine*-tarindiga¹

Maire Raadik

Eesti Keele Instituudi vanemkeelekorraldaja

Tähelepanu! Tegemist on ravimiga. Enne tarvitamist lugege tähelepanelikult pakendis olevat infolehte. Kaebuste püsimise korral või ravimi kõrvaltoimete tekkimisel pidage nõu arsti või apteekriga.

Kes meist poleks seda sõnumit näinud või kuulnud? Kui paljud meist on aga mõelnud, miks on viimases lauses öeldud *kaebuste püsimise korral* (mitte näiteks *kaebuste püsimisel*) ja miks *ravimi kõrvaltoimete tekkimisel* (mitte näiteks *ravimi kõrvaltoimete tekkimise korral*)? On siin mingi vahe? Kas ei võiks öelda *kaebuste püsimisel* ja *kõrvaltoimete tekkimisel* või siis hoopis *kaebuste püsimise ja kõrvaltoimete tekkimise korral*?

Selles lauses on kolm tegusõna, üks öeldisverbina (*pidage nõu*), kaks peidetuna *mine*-teonimesse (*püsimine, tekkimine*). *mine*-teonime ehk *mine*-liitega tuletist saab moodustada igast tegusõnast: *pidama* > *pidamine*, *püsima* > *püsimine*, *tekkima* > *tekkimine*.

Mis seos on tal teiste tegevust väljendavate nimisõnatuletistega? See küsimus kerkib eriti sageli *mine*-, *us*- ja *is*-liite vahetegemise kohta: kas öelda *korraldamine* või *korraldus*, *pakkumine* või *pakkumus*, *hüvitamine*, *hüvitus* või *hüvitis*. ***mine*-liide** väljendab tegevust kas protsessina (*õuna söömisel hakkas tal kõht valutama*) või nähtusena (*õuna söömine on meeldiv tegevus*).² Mõnikord võib *mine*-tuletis väljendada ka tegevusala, nt *laulmine*, *joonistamine*, *võimlemine*. ***us*-liide** väljendab tegevust kui nähtust (*armastama* > *armastus*), tegevuse üksikjuhtu (*taotlema* > *taotlus*), tegevuse tulemust (*joonistama* > *joonistus*) ja tegevusala (*keevitama* > *keevitus*). Tasub tähele panna, et liitsõna eesosana eelistatakse *us*-tuletist kui lühemat *mine*-tuletisele ka protsessitähenduse korral, nt pigem *puhastusvahend*, *täienduskursused* kui *puhastamisvahend* või *täiendamiskursused*.³ ***is*-liide** väljendab tegevuse tulemust (*jaotama* > *jaotis*, *saatma* > *saadetus*) ja tegevusvahendit (*teatama* > *teatis*, *hüvitama* > *hüvitis*).

Seega sobib öelda *juhtumi korraldamine* (tegevus) ja *juhtumikorraldus* (valdkond), *hinna pakkumine* (tegevus) ja *hinnapakkumus* (hinnapakkumise üksikjuhtum), *kahju hüvitamine* võtab aega, *sai hüvituseks natuke raha* ja *hüvitis maksti sendi pealt välja*. *mine*- ja *us*-liite vaheline piir on selgem juhul, kui tegevuse kõrval on olemas ka tegevusala, nt *puhastamine* ja *puhastus* (nt *tänavapuhastus*), *kasvatamine* ja *kasvatus* (nt *kalakasvatus*), *arendamine* ja *arendus* (nt *tarkvaraarendus*), *vahetamine* ja *vahetus* (nt *rehvivahetus*, *raamatuvahetus*), *paigaldamine* ja *paigaldus* (nt *kaablipaigaldus*), *edendamine* ja *edendus* (nt *terviseedendus*).

¹ Täna Siseministeriumi keeleteoimetajat Airi Kapaneni, kes on mind ärgitanud teemat uurima ning jaganud minuga oma väärt tähelepanekuid ja näitevara.

² M. Ereht, T. Ereht, K. Ross. [Eesti keele käsiraamat](#). 3., täiendatud trükk. Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus, 2007.

³ M. Ereht, T. Ereht, K. Ross (viide 2).

Lauses moodustavad *mine*-tuletised sageli nominalisatsioon, s.o nimisõna fraase, mille põhjaks on teonimi või muu tegusõnast saadud nimisõna. Nominalisatsioon on nagu osalauseid ja lauselühendeidki vaja selleks, et näidata eri tegevuste seost. Meie näites on *kaebuste püsimine* üks nominalisatsioon, *ravimi kõrvaltoimete tekkimine* teine. Esimene nominalisatsioon on lausesse seotud kaassõnaga *korral* (*kaebuste püsimise korral*), teine alalütleva käändega (*ravimi kõrvaltoimete tekkimisel*). Nominalisatsioonides väljendatud tegevused (*püsimine*, *tekkimine*) on omakorda seotud öeldisverbis väljendatuga (*pidage nõu*).

On teada, et alalütlevas käändes või vastavate kaassõnadega (*ajal*, *korral*, *puhul* jms) nominalisatsioonid võivad väljendada nii aega kui ka tingimust.⁴ Sama sisu mis käände või kaassõnaga saab edasi anda kõrvallause ja *des*-lauselühendiga.

- a. *Tuppa sisenemisel* võtab mees mütsi peast (alalütlevas nominalisatsioon)
- b. *Tuppa sisenedes* võtab mees mütsi peast (*des*-lauselühend)
- c. *Kui mees tuppa siseneb*, võtab ta mütsi peast (kõrvallause)
- d. *Tuppa sisenemise ajal* võtab mees mütsi peast (kaassõnaga nominalisatsioon)

Kuivõrd rööpseid väljendusvõimalusi on mitu, tekib teksti koostajal-toimetajal paratamatult küsimus, kuidas mingil juhul väljendada. Millal piisab alalütlevas käändes nominalisatsioonist ehk nii-öelda *misel*-tarindist, millal kasutada kaassõnaühendit, millal hoopis lauselühendit või kõrvallause. Vaatame neid aega ja tingimust väljendavaid tarindeid lähemalt.

Aeg

Aega väljendava nominalisatsiooni alternatiivid on *des*-lauselühend, *kui*-osalause ning *ajal*-, *hetkel*- või *käigus*-kaassõnaühend: *sõitja vajab abi sõidukisse sisenemisel* – *sõitja vajab abi sõidukisse sisenedes* – *sõitja vajab abi, kui ta sõidukisse siseneb* – *sõitja vajab abi sõidukisse sisenemise ajal* ~ *hetkel* ~ *käigus*.

Suhteliselt universaalsed rööpvõimalused on *kui*-kõrvallause, millega saab asendada enam-vähem iga alalütlevas käändes nominalisatsiooni (nii aega kui ka tingimust väljendavat), ja *des*-lauselühend, mis samuti väga sageli asenduseks sobib. Kaassõnade puhul sellist universaalset lahendust pole. Tarindeis, kus alalütlevas käändes teonimi viitab protsessile, saab sama sisu väljendada kaassõnaga *käigus*, kuid kõrvallause või lauselühendiga võrreldes mõjub teonime ja kaassõna ühend sageli pigem teoreetilise rööpvõimalusena.

Vaatame seda näidete peal.

- Seadus kehtestab ka üldpõhimõtted, millest õiguskaitseasutused peavad isikuandmete **töötlemisel** lähtuma. ~ isikuandmeid **töödeldes** ~ kui nad isikuandmeid **töötlevad** ~ isikuandmete **töötlemise käigus**

⁴ Vt nt Eesti keele süntaks. Eesti keele varamu III. Toim. **M. Erelt, H. Metslang**. Tartu: Tartu Ülikooli kirjastus, 2017, lk 838; **M. Erelt, R. Kasik, H. Metslang, H. Rajandi, K. Ross, H. Saari, K. Tael, S. Vare**. [Eesti keele grammatika II](#). Süntaks. Lisa: Kiri. Trüki toimetanud M. Erelt peatoimetajana, T. Erelt, H. Saari, Ü. Viks. Tallinn: Eesti Teaduste Akadeemia Keele ja Kirjanduse Instituut, 1993, lk 78. Teisel seisukohal on nt Ametniku keelekäsiraamat. Õigusaktide ja muude dokumentide koostaja abiline. 2., täiendatud trükk. Koostanud **K. Alasi, U. Liivaku, A. Vettik**. Justiitsministeerium. Tallinn: Juura, 2003, mille järgi pole tegusõnast tuletatud nimisõnal (*jätmine*, *rakendamine*) ajatähendust (lk 90).

- Hinna **kujundamisel** ja kindlustustehniliste eraldiste **arvutamisel** kasutatakse tõenäosusteooriast tuntud meetodeid. ~ hinda **kujundades** ja eraldisi **arvutades** ~ kui hinda **kujundatakse** ja eraldisi **arvutatakse** ~ hinna **kujundamise** ja eraldiste **arvutamise käigus**
- Enamik kahjukindlustuslepinguid on aastased ja riskijuhil on õigus lepingu pikendamisest loobuda või muuta lepingu **uuendamisel** selle tingimusi. ~ lepingut **uuendades** ~ lepingu **uuendamise käigus**
- Tulumaksu **leidmisel** korrigeeritakse ettevõtte jaotamata kasumit immateriaalse vara raamatupidamisliku väärtusega. ~ tulumaksu **leides** ~ kui tulumaksu **leitakse** ~ tulumaksu **leidmise käigus**

Nagu *des*-lauselühendit, nii saab ka aega väljendavat alalütlevas käändes nominalisatsiooni kasutada juhul, kui lauselühendi või nominalisatsiooni tegevus on põhitegevusega samaaegne. Mõnikord on alalütlevas käändes teonime kasutatud siiski ka juhul, kus *mine*-vormiga väljendatud tegevus ei ole põhitegevusega samaaegne, vaid leiab aset sellest hiljem või ka varem. Sellisel juhul oleks alalütleva käände asemel täpsem kasutada mõnd kaassõna, nagu *pärast*, *järel*, või kõrvallauset.

- Sõidutee ületamine bussist **väljumisel**. → Sõidutee ületamine **pärast** bussist **väljumist** ~ bussist **väljumise järel**.
- Kergemate haigusnähtudega inimene suunatakse Eestisse **sisenemisel** kodusele ravile ning raskemate haigusnähtude puhul haiglaravile. → Kergemate haigusnähtudega inimene suunatakse **pärast** Eestisse **sisenemist** ~ Eestisse **sisenemise järel** kodusele ravile ning raskemate haigusnähtude korral haiglaravile.
- Viie aasta pärast peab plastpudeli kork jääma **avamisel** pudeli külge. → Viie aasta pärast peab plastpudeli kork jääma **pärast avamist** pudeli külge.

Põhitegevusele vahetult eelneva või järgneva tegevuse puhul on *des*-lühendi kasutamist siiski võimalikuks peetud, nt *Parki jõudes kiirendas ta sammude*.⁵ Mõnikord on küll raske otsustada, kas pidada tegevusi samaaegseks, vahetult järgnevaks või eri aegadel toimuvaks. Kas käskkiri jõustub allkirjutamise hetkel või pärast seda (vt näide a)? Kas advokaat kirjutab allkirja kõrvale omakäeliselt „vandeadvokaat“ allkirjastamise hetkel või pärast allkirja panekut (b)? Kas teade, mille üks pool teiselt läkitusena saab, jõustub kättesaamise hetkel või pärast kättesaamist (c)? Kas tellija peab vastuvõetava töö üle vaatama vastuvõtmise käigus või pigem siiski enne, kui ta töö vastu võtab (d)?

- Käskkiri jõustub selle **allkirjastamisel**, kuid seda rakendatakse tagasiulatuvalt alates 1. jaanuarist 2019. – Vrd Käskkiri jõustub **pärast selle allkirjastamist**, kuid ..
- Kinnitamismärke **allkirjastamisel** märgib advokaat oma allkirja juurde omakäeliselt sõna „vandeadvokaat“, „vandeadvokaadi vanemabi“ või „vandeadvokaadi abi“. – Vrd **Pärast** kinnitamismärke **allkirjastamist** märgib .. ~ **Olles** kinnitamismärke **allkirjastanud**, märgib ..
- Kõik Pooltevahelised teated jõustuvad nende **kättesaamisel**. – Vrd Kõik pooltevahelised teated jõustuvad **pärast** nende **kättesaamist**.
- Tellijal on kohustatud töö üle vaatama selle **vastuvõtmisel**. – Vrd Tellija on kohustatud töö üle vaatama **enne, kui** ta selle **vastu võtab**. ~ Tellija on kohustatud **enne** töö **vastuvõtmist** selle üle vaatama.

⁵ E. Uuspõld, A. Mund. Õpetusi ja harjutusi algajale keeleteimetajale. 6., muudatustega trükk. Tartu Ülikooli eesti keele osakond. Tartu: Tartu Ülikooli kirjastus, 2015, lk 45.

Seesugune kasutus on üsna juurdunud ja selle muutmine võib olla raske, kuid tasub siiski mõelda, kas soovitatud parandused on tarbetud täpsustused või teevad asja selgemaks.

Tähelepanu on väärinud verbide *lõppema* ja *mööduma* alalütlevas käändes teonimevormid *lõppemisel* ja *möödumisel*. Nende kasutamist ei ole peetud sobivaks juhul, kui tahetakse öelda, et miski toimub siis, kui mingi ajalõik või tegevus on möödas või lõppenud.⁶ *Möödumisel*- ja *lõppemisel*-tarindi eeskujuks võib olla vene väljendite *по происшествии* ja *по окончании* ebatäpne tõlge, vrd nt *по происшествии 6 месяцев* – kuue kuu pärast (mitte: kuue kuu möödumisel), *по окончании спектакля* – pärast etendust (mitte: etenduse lõppedes).⁷ Nominalisatsioonide kohta öeldu kehtib ka *des*-lühendite *möödudes* ja *lõppedes* kohta.

- Rasedus- ja sünnituspuhkuse **lõppemisel** on ametnikul õigus kasutada paranenud teenistustingimusi, millele tal oleks tekkinud õigus äraoleku ajal. → **pärast** rasedus- ja sünnituspuhkuse **lõppu** (kuid mitte: rasedus- ja sünnituspuhkuse lõppedes)
- Riigikontrolöri asendaja täidab riigikontrolöri ülesandeid ka tema volituste **lõppemisel** kuni uue riigikontrolöri ametisse astumiseni. → **pärast** tema volituste **lõppu** (kuid mitte: tema volituste lõppedes)
- Kui inimese ravikindlustus andmete esitamise päeval ei kehti, tekib tal ravikindlustus 14-päevase ooteaja **möödumisel**. → **pärast** 14-päevase ooteaja **lõppu** (kuid mitte: 14-päevase ooteaja möödudes)

Alalütlevas käändes nominalisatsiooni ja *des*-lauselühendi seost iseloomustab veel üks huvitav aspekt. *des*-lauselühendit ei soovitata üldiselt kasutada juhtudel, kus lauselühendi tegija ei lange kokku põhilause tegijaga. Parandusvõtete hulgas on nimetatud lauselühendi asendamist kõrvallausega või sobivas vormis nominalisatsiooniga, nt *pruugitud autot ostes on vajalik asjatundja abi* → *kui osta pruugitud auto, on vajalik asjatundja abi ~ pruugitud auto ostmisel on vajalik asjatundja abi*.⁸ Seega, kui *misel*-tarindi tegija lahkneb põhilause tegijast, ei tule *des*-lühend nominalisatsiooni rööpvastena kõne alla (vt näide a). *des*-lühendit saab siiski rööpvõimalusena kasutada juhul, kui põhilause tegijast erinev tegija on nimetatud nominalisatsioonis omastavas käändes täiendina (näide b).

- a) Riigiportaali **sisenemisel** tekkis viga. Enne uut sisenemiskatset sulgege kõik veebilehitseja aknad ja taasavage veebilehitseja. – Kuid ei ole soovitatav öelda „Riigiportaali sisenedes tekkis viga“.
- b) **Kasutaja sisenemisel** ilmub teade „Maksimaalne kasutajate arv on täis“. – Seekõrval sobib ka öelda „**Kasutaja sisenedes** ilmub ..“.

Tingimus

Tingimust väljendava alalütlevas käändes nominalisatsiooni alternatiivid on (*juhul*) *kui*-kõrvallause ning *korral*-kaassõnaühend: *õpilaste arvu vähenemisel kool suletakse* – *juhul, kui õpilaste arv väheneb, kool suletakse* – *õpilaste arvu vähenemise korral kool suletakse*.

⁶ Eesti õigekeelsussõnaraamat ÕS 2018. Toimetanud M. Raadik. Koostanud T. Erelt, T. Leemets, S. Mäearu, M. Raadik. Eesti Keele Instituut. Tallinn: EKSA, 2018.

⁷ S. Mäearu. [Ajamäärangud hiljemalt-, varemalt-tarindites](#). – Õiguskeel 2014, nr 4.

⁸ E. Uuspõld, A. Mund (viide 5), lk 45.

Mõnikord võib sobida ka *des*-lauselühend: *õpilaste arvu vähenedes kool suletakse*. Millal mida kasutada?

Korral-sõna tähendus on 'juhul, kui miski esineb, ilmneb' ja teda saab kasutada mujalgi kui nominalisatsioonides: *vihma korral jääb üritus ära* 'juhul, kui vihma sajab, jääb üritus ära', *soovi korral võid jääda ööbima* 'juhul, kui soovid, võid jääda ööbima'. On siiski näha, et teatavais tüüpväljendeis kiputakse *korral*-sõna ka ära jätma, näiteks ei öelda alati *vajaduse, tarviduse, võimaluse, sobivuse korral*, vaid sageli ka *vajadusel, tarvidusel, võimalusel, sobivusel*.⁹ Teisisõnu, kaassõnaühend asendatakse alalütleva käände vormiga. Muutus pole uus, sellele on tähelepanu juhtinud Ester Kindlam juba 1976. aastal ajakirja Nõukogude Eesti Tervishoid artiklis „Sõltumissuhetest sõnade vahel“, tõdedes, et on moodi läinud öelda *vajadusel määrab arst täiendavaid uuringuid*. Kindlam kaassõna ärajättu ei pooldanud ning õpetas: „Korrektne kirjakeel tunnustab ainult väljendit *vajaduse korral*.“¹⁰

Millele see soovitus tugineb? Kas sarja ühtlusele? See tähendab, et kui me ei pea võimalikuks öelda *vihma korral* asemel *vihmal* või *soovi korral* asemel *soovil*, siis ei tohiks öelda ka *vajadusel, tarvidusel, võimalusel* ega *sobivusel*. Ometi on need vormid võrdlemisi levinud ja neid sisaldavad laused ei näi põhjustavat ka arusaamisraskusi. Nt *vajadusel, võimalusel määrata lisauuringud* on ju üldjoontes niisama arusaadav kui *vajaduse korral, võimaluse korral määrata lisauuringud* või *kui vaja, kui võimalik, määrata lisauuringud*. Võimalus, et tõlgendaksime alalütlevat käänat neis tüüpväljendeis muuna kui tingimusena, on üsna teoreetiline. Rangemas keelekasutuses, mille hulka kuulub kahtlemata ka õiguskeel, on siiski tugev tava eelistada korrektsemaid *korral*-sõnaga väljendeid, teine lugu on vabamas üldkeeles.

Kuidas on lugu aga nominalisatsioonidega? Neis ei ole tõlgendus automaatne, sest alalütlevas teonimi võib väljendada nii aega kui ka tingimust, ning mõnikord on (võhikust) lugejal isegi konteksti põhjal kaunikesti raske otsustada, kumba võimalust kirjutaja on silmas pidanud. Võtame näiteks lause „Isiku autoriseerimine toimub andmekogu kasutustingimustega nõustumisel“¹¹. Kas jutt käib ajast, st isikule antakse pääsu- või toiminguõigused just sel hetkel, kui ta tingimustega nõustub? Või on mõeldud tingimust: isik saab õigused ainult sel juhul, kui ta tingimustega nõustub? Võib-olla on aga mõeldud nii üht kui ka teist? Tasub mõelda, kuidas seesuguste tarindite korral lugeja vaeva vähendada ja ühtlasi anda kirjutajale võimalus oma mõtet ühesemalt väljendada.

Kui võtta eelduseks, et aega väljendavates nominalisatsioonides annab piisava selguse alalütlev kääne, võiksimme selleks, et tingimust väljendavaid nominalisatioone paremini eristada, rakendada viimastes järjekindlamalt kaassõna *korral*, vrd *avaldamisel, pikendamisel, muutmisel* (st avaldamise, pikendamise, muutmise ajal või käigus) ja *avaldamise, pikendamise, muutmise korral* (st juhul, kui avaldatakse, pikendatakse, muudetakse). Muidugi ei maksa siin ka juuksekarva lõhestada: tavatekstis on sageli ükskõik, kas kasutada alalütlevat käänat või

⁹ M. Raadik. [Vajaduse korral](#). – Postimees 18.01.2019.

¹⁰ E. Kindlam. Sõltumissuhetest sõnade vahel. – Nõukogude Eesti Tervishoid 1976, nr 2, lk 179.

¹¹ Keskkonnaministri 29. juuni 2017. a määrus nr 20 „[Keskkonnaotsuste infosüsteemi asutamine ja andmekogu pidamise põhimäärus](#)“.

kaassõnaühendit (nt kas arsti juurde minnakse *haigestumisel* või *haigestumise korral*), kuid mida keerulisemad on väljendamist vajavad mõtted, seda suurem kasu on täpsest sõnastusest. Kaassõnaühendi kõrval tasub aga alati kaaluda ka *kui*-osalauset, mis võib küll olla pikem, kuid tänu öeldisverbile toob eri tegevuste vahelised seosed selgelt esile.

Vaatame näiteid.

- Töö vastuvõtmisest **keeldumisel** on Tellijal õigus nõuda Töövõtjalt avastatud puuduste kohest kõrvaldamist. → Töö vastuvõtmisest **keeldumise korral** on tellijal õigus nõuda töövõtjalt avastatud puuduste kohest kõrvaldamist. ~ Kui tellija **keeldub** töö vastuvõtmisest ~ tööd vastu võtmast, on tal õigus nõuda töövõtjalt avastatud puuduste kohest kõrvaldamist.
- Maksmisega **viivitamisel** maksab Ostja Müüjale viivist 0,05% tähtaegselt tasumata summalt iga viivitatud päeva eest. → Maksmisega **viivitamise korral** maksab ostja müüjale viivist 0,05% ettenähtud ajaks tasumata summalt iga viivitatud päeva eest. ~ Kui ostja **viivitab** maksmisega, maksab ta müüjale viivist 0,05% ettenähtud ajaks tasumata summalt iga viivitatud päeva eest.
- Teenistuslepingu ennetähtaegsel **lõpetamisel** või **mittepikendamisel** nõukogu liikmele lahkumishüvitist ei maksta. → Kui teenistusleping **lõpetatakse** enne tähtaja lõppu või **jäetakse pikendamata**, ei maksta nõukogu liikmele lahkumishüvitist. ~ Teenistuslepingu ennetähtaegse **lõpetamise** või **pikendamata jätmise korral** ei maksta nõukogu liikmele lahkumishüvitist.
- Kui muudel juhtudel peate töötuskindlustushüvitise taotlemiseks olema töötuna arvelevõtmisele eelnenud kolmel aastal vähemalt 12 kuud töötanud, siis lapsehoolduspuhkusel **viibimisel** liidetakse eelnimetatud kolmele aastale veel lapsehoolduspuhkusel viibimise aeg. → .. lapsehoolduspuhkusel **viibimise korral** liidetakse eelnimetatud kolmele aastale veel lapsehoolduspuhkuse aeg.
- Liidu liikmeks vastuvõtmisest **keeldumisel** tagastatakse avalduse teinud isikule sisseastumismaks. → Liidu liikmeks vastuvõtmisest **keeldumise korral** tagastatakse avalduse teinud isikule sisseastumismaks. ~ Kui avalduse teinud isikut **ei võeta** liidu liikmeks, tagastatakse talle sisseastumismaks.
- Avaliku enampakkumise tulemuste **kinnitamata jätmisel** märgitakse selle põhjus. Avaliku enampakkumise tulemuste **kinnitamisel** tuuakse otsuses välja enampakkumise võitja nimi ja pakkumissumma ning paremuselt teise pakkumuse teinud isiku nimi ja pakkumussumma. → Avaliku enampakkumise tulemuste **kinnitamata jätmise korral** märgitakse selle põhjus. Kui avaliku enampakkumise tulemused **kinnitatakse**, tuuakse otsuses välja enampakkumise võitja nimi ja pakkumussumma ning paremuselt teise pakkumuse teinud isiku nimi ja pakkumussumma.
- Eestisse **sisenemisel** tuleb inimesel viibida kaks nädalat isolatsioonis. → Kui inimene **siseneb** Eestisse, tuleb tal viibida kaks nädalat isolatsioonis. ~ Eestisse **sisenemise korral** tuleb inimesel viibida kaks nädalat isolatsioonis. ~ **Pärast** Eestisse **sisenemist** tuleb inimesel viibida kaks nädalat isolatsioonis.

mitte + alalütlevas käändes *mine*-tuletis

Tingimust väljendavate alalütlevas käändes *mine*-tarindite hulgas on suur rühm selliseid, kus teonimele on liidetud eitav-vastandav eesliide *mitte*-, nt *mitteesitamisel*, *mittemaksmisel*,

mitterahuldamisel, mittepikendamisel, mittetäitmisel. Miks kirjutajad seda tarindit eelistavad, võib muu hulgas olla tingitud asjaolust, et *mitte + misel* on osalause ja kaassõnafraasiga võrreldes kompaktsem ja ökonoomsem, vrd *taotluse mitteesitamisel* (nominalisatsioon) – *juhul, kui taotlust ei esitata* (osalause) – *taotluse esitamata jätmise korral* (kaassõnaühend). Tarindi vastu räägib nii see, et *mitte*-liite kasutamist seal, kus talle on alternatiive, ei peeta üldiselt heaks stiiliks¹², kui ka see, et öeldisverbi puududes võib kannatada lause selgus. Seetõttu tasub meeles pidada, et raskepäraseid *mitte + misel* -nominalisatsioone saab alati asendada ladusama kõrvallausega ja enamasti ka kaassõnafraasiga.

- Kokkulepele **mittejõudmisel** lahendab vaidluse kohus. → Kui pooled **ei jõua** omavahel kokkulepele, lahendab vaidluse kohus. ~ Kui kokkulepele **ei jõuta**, lahendab vaidluse kohus. ~ Kokkuleppe **saavutamata jäämise korral** lahendab vaidluse kohus.
- Toetuse saamise tingimuste **mittetäitmisel** kohustun saadud toetuse tagastama. → Toetuse saamise tingimuste **täitmata jätmise korral** kohustun saadud toetuse tagastama. ~ Kui ma **jätan** toetuse saamise tingimused **täitmata**, kohustun saadud toetuse tagastama.
- Muudatustega **mittenõustumisel** on töötajal õigus nõuda töölepingu lõpetamist. → Kui töötaja **ei nõustu** muudatustega, on tal õigus nõuda töölepingu lõpetamist.
- Hoonestusõiguse tähtaja **mittepikendamisel** muutuvad hoonestusõiguse alusel püstitatud ehitised maa olulisteks osadeks. → Hoonestusõiguse tähtaja **pikendamata jätmise korral** muutuvad hoonestusõiguse alusel püstitatud ehitised maa oluliseks osaks. ~ Kui hoonestusõiguse tähtaega **ei pikendata**, muutuvad hoonestusõiguse alusel püstitatud ehitised maa oluliseks osaks.
- Ravile **mitteilmumisel** on patsient kohustatud sellest eelnevalt kliinikut informeerima. → Ravile **ilmumata jäämise korral** on patsient kohustatud sellest kliinikule ette teatama. ~ Kui patsient **ei tule** ravile, on ta kohustatud sellest kliinikule ette teatama.
- Riigilõivu ja menetluskulu **mittehüvitamisel** korteriomaniku poolt edastab korteriühistu kohtumääruse täitemenetluseks kohtutäiturile. → Kui korteriomanik **ei hüvita** riigilõivu ega menetluskulu, edastab korteriühistu kohtumääruse täitemenetluseks kohtutäiturile.
- Taotluse **mitterahuldamisel** on avaliku ürituse korraldajal õigus esitada kaebus halduskohtule. → Taotluse **rahuldamata jätmise korral** on avaliku ürituse korraldajal õigus esitada kaebus halduskohtule. ~ Kui taotlust **ei rahuldata**, on avaliku ürituse korraldajal õigus esitada kaebus halduskohtule.
- Tähtajast **mittekinnipidamisel** taotlust ei rahuldata ja paigaldusluba ei väljastata. → Tähtaja ületamise korral taotlust ei rahuldata ja paigaldusluba ei väljastata. ~ Kui tähtajast **kinni ei peeta**, jääb taotlus rahuldamata ja paigaldusluba ei väljastata.
- Koristamise kohustus prügistaja **mittekättesaamisel** lasub maaomanikul. → Kui prügistajat **kätte ei saada**, lasub koristamise kohustus maaomanikul.
- Tööga **mittehakkamasaamisel** on võimalik koheselt leping katkestada. → Kui tööga **hakkama ei saada**, võib lepingu kohe katkestada.

Kas *korral* asemel võiks öelda ka *puhul*? Nende sõnade vahet on selgitanud Henn Saari 1989. aastal ajakirja Nõukogude Õigus kirjutises „Kui filoloogil on sõnaõigust“. *Puhul* on

¹² Vt ka M. Raadik. [mitte-sõna kokku- ja lahkukirjutus](#). – Keelenõuanne soovitab 5. Koostanud ja toimetanud M. Raadik. Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus, 2015.

seesama mis vene *по случаю, по поводу*, soome *johdosta*, näiteks võib kedagi millegi puhul õnnitleda, mõne sündmuse puhul võib rakette lasta ja nii edasi. Seevastu *millegi korral* tähendab ühemõtteliselt 'juhul, kui see miski ilmneb'.¹³

Lõpetuseks

Kas siduda nominalisatsioon lausesse alalütleva käände või kaassõna abil, võiks oleneda eelkõige sellest, kas soovime väljendada tingimust või mitte. *Korral*-sõna toob tingimusväljendid selgemini esile ja hõlbustab sedakaudu teksti tõlgendamist. See, kas kasutada nominalisatsiooni või kõrvallause, oleneb konkreetsest tekstist. Nominalisatsioon on kompaktne, kuid ei pruugi olla selge, sest verb on asendatud nimisõnaga. Kõrvallause on sageli pikem ja haralisem, kuid selgem, sest seal on öeldisverb, mis mõistmist hõlbustab. Kui lause pole ülesehituselt liiga keeruline, ei sisalda mitut muud nominalisatsiooni, võib alalütlevas või kaassõnaga teonimi olla omal kohal. Kui aga lausesse on kuhjatud hulk nimisõnafraase ja napib öeldisverbe, tasub vajalikku kohta teha kõrvallause.

Vaatame selle kinnituseks veel kord näiteid.

- Kriminaalmenetluse **mittealustamisel** või **lõpetamisel** muul seaduses ettenähtud alusel avalikustatakse teabenõude **esitamisel** menetluse mittealustamise teade või menetluse lõpetamise määrus juhul, kui .. → Kui kriminaalmenetlus **jäetakse alustamata** või **lõpetatakse** muul seaduses ettenähtud alusel, avalikustatakse teabenõude **esitamise korral** menetluse alustamata jätmise teade või menetluse lõpetamise määrus juhul, kui ..
- Vara **võõrandamisel** Lepinguga võetud kohustuse tähtaja **möödumisel** on Eesti Vabariigil 2 (kahe) kuu jooksul ostueesõigus, millest ta peab .. → Kui vara **võõrandatakse pärast lepingu tähtaja lõppu**, on Eesti Vabariigil kahe kuu jooksul ostueesõigus, millest ta peab ..
- Pretensiooni **mitteesitamisel** loetakse arve esitamise aluseks oleval perioodil teostatud Töö Tellija poolt vastuvõetuks. → Kui tellija **ei esita** pretensiooni, eeldatakse, et ta on arvele märgitud ajavahemikul tehtud töö vastu võtnud.
- Vältimatu arstiabi andmise kord Eesti elanike **viibimisel** välismaal ja välismaalaste **viibimisel** Eestis → Välismaal **viibivatele** Eesti elanikele ja Eestis **viibivatele** välismaalastele vältimatu arstiabi andmise kord

Loo alguses tsiteeritud reklaamteksti viimane lause osutab kahtlemata tingimustele: juhul, kui kaebused ei kao, juhul, kui ravimi võtmine tekitab muid hädasid. Seda aitab meil väljendada *korral*-sõna: „Kaebuste püsivuse või ravimi kõrvaltoimete tekkimise korral pidage nõu arsti või apteekriga.“ Või kõrvallause: „Kui kaebused püsivad või ravim põhjustab kõrvaltoimeid, pidage nõu arsti või apteekriga.“ Saab ka elegantselt *des*-vormiga: „Kaebuste püsides või ravimi kõrvaltoimete tekkides ..“¹⁴

¹³ H. Saari. Kui filoloogil on sõnaõigust. – Nõukogude Õigus 1989, nr 6, lk 425.

¹⁴ Kirjutajate käed ei ole siin siiski päris vabad, sest artikli pealkirjas viidatud sõnastuse annab paraku ette ravimiseaduse § 84 lg 3 p 3. [RT I.06.05.2020.31](#).